

SLUŽKINJAM V PRILOG. IVANKA
KLEMENČIČ. TRST.

Malokje so dandanes delavske moči v toliki meri izpostavljene samovoljnemu izkoriščanju delodajalcev, kakor se to godi sè služkinjami. Vzrok temu dejstvu leži na dlani: Služkinjam nedostaje strokovne organizacije. Sicer se v vsakem večjem mestu nahaja po eno ali tudi več zavetišč za brezposelne služkinje, kar je gotovo velikega socialnega pomena, ako je vodstvo v dobrih rokah. S tem namreč, da se nudi služkinjam za čas, ko so brez službe, po ceni varno zatočišče, ne štiti se istih le pred raznimi nevarnostmi, ki preže na neizkušeno dekle v velikih mestih, marveč se vpliva posredno tudi na razmerje mej služkinjami in gospodinjami. Kajti služkinja ima tako vedno priliko, da si službo preišče. Ali, ako pomislimo, da ogromna večina služkinj že iz prostornih, pa tudi raznih drugih zazlogov ne more ali noče reflektirati na bivanje v zavetišču ter da je s samo priliko za menjanje službe služkinji bore malo pomagano, ker ji to ne daje jamstva, da bo prihodnja služba boljša, a da je vedno menjanje službe prava muka in v gmotnem oziru nesreča za dekleta — potem lahko uvidimo, da taka zavetišča nikakor ne zadostujejo v izboljšanje razmer služkinj.

Služkinjam živo treba strokovne organizacije, potom katere jim bo edino mogoče voditi odkrit in vspešen boj za pravice, ki so si jih na isti način že v precejšnji meri priborili drugi delavski sloji. Ponekod so se služkinje tudi že začele gibati v tem oziru in to gibanje se bo nedvomno vedno bolj jačilo in raz-

širjalo. Tudi med slovenskimi služkinjami je že zdaj mnogo inteligentnih deklet, ki se zavedajo krivic, ki se jim godé v službi, ter uvidevajo potrebo strokovne organizacije. Za časa nekega štrajka v Trstu sem slišala več slovenskih služkinj reči: »Kako za potrebo bi strajkale me!«

Da, sedanje razmere služkinj kriče po izboljšanju, po temeljiti reformi, in služkinjam bo to s strokovno organizacijo nedvomno tudi možno doseči. Ali čas take organizacije za slovenske služkinje najbrže še ni neposredno pred vratmi, in zato gotovo ne bo škodilo, ako se za sedaj obrnemo za pomoč služkinjam do gospodinj samih ter apelujemo na njih človekoljubje in pravico.

V naslednjih vrsticah bi rada opozorila naše cenjene gospodinje samo na eno točko, v kateri naj bi človekoljubnejše postopale s služkinjami, nego se to splošno godi sedaj. Mislim namreč na spanje.

Spanje je velevažen faktor za človeški organizem. Brez spanja sploh ni mogoče živeti, a tudi premalo spanja jako uničujoče vpliva na človeške duševne in telesne moči. To je že pač vsak skušal na svojem lastnem telesu. Drugače pa je seveda, ako kdo — bodisi zaradi zabave ali vsled dolžnosti — bedi dolgo v noč ali tudi vso noč, pa si potem lahko čez dan ali pa prihodnje noči privoščiti zadostnega spanja — in drugače je, ako kdo vsako noč premalo spi, ne da bi imel kdaj priliko, popraviti in nadomestiti to zgubo na spanju. Takemu človeku rapidno ginejo moči duha in telesa, da postane bolan ali pa vsaj top in apatičen.

Gospodinje bi torej ravnale v svojo lastno korist, ako bi dovoljevale služkinjam

dovolj časa za počitek, kar se sedaj ne godi povsodi. Skoro po vseh hišah je gospodinjstvo urejeno tako, da služkinja noben večer ne pride pred 11. uro v posteljo, mnogokrat komaj komaj okrog polnoči. Zjutraj pa mora biti ponekod že ob 4., drugod pa ob 5. ali 6. uri zopet na nogah. Da se v tem času trudna in izmučena služkinja ni dovolj odpočila in naspala, je več nego umevno, in nič čudnega ni, ako je potem čez dan nevoljna, čmerikava, jezljiva in pri delu počasna in pozabljiva.

To velja o doraslih in telesno popolnoma razvitih osebah. Kaj pa naj rečem o nedoletnih, še nerazvitih služkinjah, ktere se često z nezaslišano ravnodušnostjo drži dolgo v noč pri delu? Na misel mi prihaja pretresljiva črtica slavnega ruskega pisatelja Antona Čehova, naslovljena: »Spati!« Pisatelj nam na priprost a v srce segajoč način stavi pred oči muke 13-letne pestunje Varke, ko sedi pozno v noč ob zibelki vedno jokajočega otroka ter mu s tihim glasom poje uspavanko. Silno je trudna in večkrat se ji zadremlje. Obiščejo jo žalostne slike iz življenja, ko je bila še pri stariših. Roka ji je zastala in zastala je uspavanka .. Zdajci začuti Varka na glavi težak udarec... Odpre oči in pred sabo vidi stati razdraženega gospodarja, ki je slišal dete kričati, pa je vstal in jo našel dremajočo. Surovi njegov udarec jo je za nekaj časa predramil, in zopet je s tihim glasom pela uspavanko... Pa znova se ji zadremlje in zbudi jo surovi glas gospodinje, ki je prišla dete dojit. Delal se je že dan, a Varka še vedno pri zibelki! Zdajci se v sosedni sobi oglasi gospodinja, veleč Varki, naj zakuri peč, in sedaj se je začelo dnevno delo, ki je trajalo dolgo v prihodnjo noč. Varka dela, kolikor ji le dopuščajo moči, ali vedno se ji hoče spati. Komaj čaka, da bi že šla spat, a ko je bilo vse delo končano, zapove ji gospodinja: »Varka, zibaj otroka...« In Varka se vsede ter ziblje in tiho peva uspavanko, a dete in kriči in kriči. Varka

pa je utrujena do skrajnosti, do smrti, ter se v polusnu ne more domisliti, kdo je kriv njenih muk. Končno se zave tega svojega sovražnika — deteta ter ga zadržavi, »smejè se od veselja, da bo sedaj enkrat smela spati...« Tako črtica, a v življenju se neštetokrat ponavljajo take muke nedoletnih pestunj, čeprav konec ni tako tragičen.

Bodi torej skrb vsaki gospodinja, da vredi svoje gospodinjstvo tako, da bo imela vsaka, posebno pa še mladoletna služkinja dovolj časa za počitek. Če mora služkinja zjutraj zgodaj vstati, nič ne dene, da gre le zvečer lahko najpozneje ob 9. uri in pol spat. Ako to zahteva kakih gmotnih ali komoditetnih žrtev od strani gospodinje, je to ne sme ostrašiti. Gotovo bi nobena gospodinja in za nobeno ceno ne hotela veljati za nečloveško tiranko, a nečloveško tiranstvo je, pritrgovati sočloveku na onem, kar neobhodno potrebuje k zdravju in življenju.

NA BALKONU. UTVA. TRST.

Kako je lepo na balkonu,
ko dan se nagiblje v večer,
ko trudno vse spi in počiva,
ko čuti glasu ni nikjer.

Krog stebrov samotnih ovija,
dihteči, kipeči se slak,
in pesem čarobno šepetaje
mehko in zaspano tja v mrak.

In jaz sem tu — sama, ah, sama
srce mi tako je toplo,
ko prišel bi ti, bi ovila
ko slak se krog tebe mehko.

Čarobno bi pesem ti peia,
takó, šepetaje, mehko,
povedati bi ti hotela,
da ljubim te, ljubim srčno.

PO PTUJI KRIVDI. SPISAL F. J.
DOLJAN.

Ne, zmeraj ni človek vsega sam kriv!...

Zmeraj ni odgovoren za to, kar je postalo iz njega!...

Včasih se zdi, kakor bi se bilo zoper koga že od rojstva vse zaklelo!

Včasih se zdi, kakor bi moral kdo hoditi po tiru, ki mu ga je odkazala nevidna roka...

Nekatere ljudi zadene usoda Judeža Iškarijota, ki je moral biti rojen, da se je izpolnilo prorokovanje!... —

Glej, ondi po cesti se vlačijo ženska... blede, prepadena, a frivolnih oči...

Vsakdo ve, kaj je, česa išče, kaj namerava...

Možki se spogledujejo nad njo... Če sta dva skup, si morda tudi pošepčeta kaj na uho... Ta in oni ve kaj povedati o nji...

Drugi pa se zaničljivo ozirajo nanjo...

Vsak ve, kaj je, česa išče, kam vodijo njena pota...

Toda vsega vendar ne vedo... In baš tisto, česar ne vedo, je morda poglavitna reč!...

* * *

Bila je lepa in — uboga, dve lastnosti, ki sta bili že sto in sto ženskam v pogubo!...

Stara je bila šele štirinajst let, a bila je nenavadno razvita — večja, nego so deklice v tej starosti, in tudi močnejša... Ljudje so se obračali za njo, kjerkoli je hodila, in pohotnežem so vzbujali njeni mehki, polni udje že zdaj pregrešne želje... K nesreči je imela še tisto zaljubljeno oko, ki ga nahajamo včasih že čisto pri majhnih otrocih. Nepopačen človek je bil vesel tega pogleda, toda pri grdih dušah je izzivalo njeno plamteče oko umazane misli...

In v tem ravno je tičala nevarnost za njo!...

Potem pa še njena revna, nedostatna obleka!...

To je dajalo pogum, to je zapeljavalo k zaključku:

»Prej ali slej!...«

Toda njena roditelja sta skrbno pazila nanjo. Ne da bi bila slutila že zdaj kako nevarnost za njo. Zdela se jima je še premlada. V svoji preprostosti nista vedela, kako daleč sega npravstvena propalost nekaterih ljudi. Vendar je brez potrebe nikdar nista puščala med ljudi. Gledala sta vestno na to, da ni čula doma nikoli nobene take besede, ki bi ji bila odprla prezgodaj pogled v skrivnosti življenja, skrbela pa tudi za to, da ni zašla v kako družčino, kjer bi se bila prezgodaj pohujšala...

Oče je bil preprost delavec, mati pa se je ukvarjala s šivanjem. Trudila sta se vsak po svoji moči, da bi povečala skromne dohodke, hčerka pa, v katero sta bila oba zaljubljena, je le semtertja kaj pomagala...

* * *

Oče je ležal vznak na postelji in zrl v nizki strop nevelike, otemnele sobe. Bil je malo bolehen in ker ni imel naročenega nobenega posebnega dela, si je hotel odpočiti malo.

Za mizo pa sta sedeli mati in hči. Mati je pridno vbadala, hči pa je položila delo iz rok, rekoč:

»Ne morem, pa ne morem, tako me boli!...«

Bila se je pred dvema dnevoma vbodla v prst in zdaj ji je otekal.

»Pa bi šla vse eno k zdravniku!« ji pripomni mati. »Taka stvar ni, da bi jo puščal človek v nemar... Naj pritisne prisad, pa boš imela!...«

»Saj grem!«

»Le pojdi, le!« pritrjuje oče. »Boljše malo prej, nego prepozno! K tistemu zdravniku pojdi, veš, ki je zadnjič Jeranovo zdravil. Dober človek mora biti to. Pravijo, da revežem nič ne računa. Saj menda veš, kje stanuje?...«

»Vem!...«

Hči se je preoblekla v malo boljše, vendar tudi že obnošeno obleko, ter se odpravila... Oče in mati sta veselo zrla za njo, ko je odhajala...

Nekaj časa sta molčala po njenem odhodu. Bilo je videti, kakor bi se vtapljala vsak v svoje posebne misli. V istini pa sta oba mislila na hčerko. Vladala je popolna tišina v sobi. Čulo se je samo poskakovanje prepelice, ki se je izprehajala po tleh... Po vsakem drugem, tretjem skoku se je ustavila in se ozrla najprej na desno proti postelji, potem pa še na levo proti mizi, kakor bi hotela pozvedeti, zakaj to molčanje... Bila je na eni nogi šepasta. Prišla je bila nekoč v svoji krotkosti preveč blizu nekomu. Dotičnik, ki je ni videl, je prestopil in ji zdrobil nožico... No, navzlic temu je pridno pepedikala ter razveseljevala hišne prebivalce!...

Prvi izpregovori oče:

»Boš videla, da še prav dobro omoživa našo Malko, kedar pride v tista leta!...«

»Bog daj, da bi jo!... Saj če se nama to posreči, sva dosegla vse, kar sva si želela!...«

»Tako lepo nama raste, da jo je res veselje videti!... Jaz upam, da se zagleda kdo vanjo, ki bo imel toliko, da se poleg nje tudi nama ne bo slabo godilo!...«

»Bog te usliši!... Včasih si si baš zaradi tega želel fanta!...«

»Zdaj več ne!... Zadovoljen sem, da je tako!... Lepa je, pridna tudi, hvala Bogu!... Bo že kako!... S fanti je tudi križ, veš!... Ne bi dejal, če bi študiral!... Toda kdo ve?... Morda ne bi imel talenta, ali pa tudi veselja ne za učenje!... Kaj bi bilo potem iz njega?... Večni trpin bi bil, kakor sem jaz! Ali pa bi bil še kak nemarnež in pijanec!... Pri dekletu nimava takih skrbi!... Samo živo in zdravo nama jo Bog ohrani!...«

Tako sta semintja govorila dolgo, dolgo... zatapljala se v sladke nade... gradila si zlate gradove...

Ali prav tedaj, ko v njenih srcih ni bilo prostora ni eni neveseli misli, se je zgodilo nekaj, kar je uničilo za vselej njijine upe... —

* * *

Plaha, boječa, tresoča se na celem životu je stopila v sodno sobo...

»No, kako je bilo, povej zdaj vse natančno!«

Glas preiskovalnega sodnika je bil oduren, zadirajoč se. Imel je ta gospod od nekdanj mržnjo do vseh »takih slučajev...«

»Boš te je prst, kaj ne da, in šla si k njemu?... No, ali je prst pogledal?...«

»Je!«

»In kaj potem?... Ali ti prsta ni obvezal?...«

»Je!...«

»Tako!... Dobro!... No — in je kaj govoril med tem?...«

»Govoril!...«

»Torej — kaj ti je rekel?«

Zardela je, povescila oči in s težavo je izjavila naslednje besede:

»Rekel mi je, da sem — lepa...«

»In tebi je to ugajalo seveda?...«

Nič odgovora.

»In kaj ti je še rekel?...«

»Vprašal me je na to, če ga imam kaj rada.«

»Pa kaj si odgovorila?«

»Da ga imam!«

Preiskovalni sodnik pogleda pomenljivo sodna zdravnika, ki sta prisostovala zaslišavanju.

»Kako pa si mogla reči kaj takega?«
Začudila se je temu vprašanju.

»No če pa je bil tako dober, da mi je zavil prst v bato in mi ga zavezal!...«

»Pa kaj je potem počel, ko ti je bil prst obvezal?...«

»Pobožal me je...«

»Kod?«

»Po bradi in po licu...«

Pokazala je z roko, kako je to storil.

»In kaj ti je še storil?... Povej!...«

»Po—lju—bil...«
 Iznova se ji je beseda ustavljala.
 »Kam te je poljubil?«
 »Najprej na oči... Rekel je, da imam tako lepe oči!... Potem pa še na usta...«
 »No in si tudi ti njega poljubila?...«
 »Ne!...«
 »Torej dalje... dalje!... Kaj se je potem zgodilo?...«
 »Potem sem hotela iti...«
 »A—ha!... No in —?«
 »On pa me ni pustil!... Prijel me je za roko in potegnil za sabo...«
 »Hudo potegnil?...«
 »Hudo!...«
 »Kako to?... Ali si se mu ustavljala?...«
 »Ustavljala!... Pa še zelo!...«
 »Zakaj?...«
 »Začela sem se ga bati!...«
 »Pa zakaj si se ga začela bati — tako — nenadoma?...«
 »Ne vem!... Gledal je tako čudno...«
 »In kaj potem?...«
 »Izpulila sem se mu iz rok in bila sem že pri vratih, ko me dohiti...«
 »Le pripoveduj... le pripoveduj in ne ustavljaj se vedno!... Kaj je storil na to?...«
 »Toliko še vem, da mi je položil eno roko čez hrbet, z drugo pa me je zagrabil za obleko...«
 »Dalje... dalje!... No —«
 »Vzdignil me je in nesel — —«

Naprej je odgovarjala zmedeno... Preiskovalni sodnik ji je stavil še nešteto vprašanj — oh Bog, kako brezobzirnih, krutih vprašanj!... Na večino tistih ni vedla dati odgovora, ker jih razumela ni!... —

Oči so se ji širile... čudile se... strmele... Kakor strup so učinkovala nanjo ta vprašanja!... —

Sodnik namigne zdravnikoma in ta jo odvedeta s seboj... Šum njenih lahkih stopinj so zaduševali težki koraki obeh izve-

dencev... Šla je kakor jagnje, ki ga peljejo v mesnico...

V tem sta vstopila oče in mati, ki sta čakala med hčerinim zaslišavanjem zunaj na hodniku...

Mati je jokala in si brisala solzé, oče pa je stresal z glavo in se prijemal z rokama zanjo, kakor bi nečesa doumeti ne mogel...

»Oh, kako jo je škoda, kako jo je škoda!...« je vzdihoval... Izražal se je, kakor se je v svoji priprostosti pač znal!...

»Gospod, to je strašna... strašna nesreča!...« je nadaljeval proti preiskovalnemu sodniku. »Oh, da sem moral jaz doživeti kaj takega!...«

»E — no...«

Preiskovalni sodnik ni imel dosti zmisla za bol, ki je zvenela iz očetove tožbe. Seveda, taki ljudje!... Kaj bi se delali tako!... Hotel je še nekaj dostaviti, toda ko ga je en pogled na očeta in mater poučil, da sta v resnici žalostna, si je premislil.

Ko pa so se oni spet vrnili, je bila deklica vsa zbegana... Po njenih licih, ki sta zdaj zardevala, zdaj prebledavala, sta se vlekli dve široki, umazani lisi nizzdol, kakor dve cesti... po njih pa sta ji polzeli dve težki, debeli solzi... In ihtela je... ihtela... Oče in mati pa sta jokala z njo!...

Predno jo je sodnik odslovil, jo je še vprašal:

»In kaj ti je dal, ko si šla od njega?...«

»Dve breskvi mi je vtaknil v žep in pozneje sem našla tudi še goldinar v njem...«

»Mhè — goldinar!...« —

* * *

Ko je bila prišla po tistem groznem, ostudnem činu domov, ni nič povedala, kaj se je zgodilo. Prirojeni čut srama ji dni opuščal tega, dasi je slutila, da bi morala govoriti... dasi ji je njena skrivnost težko ležala na mladem srcu.

Breskvi je bila potoma pojedla. Seveda, sadje in — otrok! Baš v tem njenem činu se je nemara razodevalo, kako nevedna, kako otročja in najivna da je... A ko je preiskovalni sodnik pri drugem zaslišanju zvedel to dejstvo, je vskliknil pomembno:

»Ah — sladkosnednica!...«

Zdelo se mu je poslej neverjetno, da se je branila...

Denar je skrivala pred stariši, baš radi tega, ker ni mogla povedati, kako ga je dobila... Tudi menjala ga ni, akoravno bi si bila lahko marsikaj kupila zanj, kar jo je mikalo... Pekel jo je tisti nesrečni goldinar, a da bi ga bila vrgla v stran, za to ji je nedostajalo zopet moči in tudi razsodnosti... Da, ko je bila neko nedeljo kmalu po tistem med svojimi vrstnicami skupaj, jo je preobvladala celo ona bahatost, ki jo tako pogosto opažamo pri nedorastli mladini. Njena prijateljica se je hvalila, da dobi novo krilce, a ona, da bi to samohvalo paralelizovala, ji je pokazala — goldinar!... To je obudilo zavist in — strmenje!... Prijateljice so jo začele gledati pisano in ne ena je ni pozdravila prijazno, ko so se razhajale od nje...

Da ima hči ubogega delavca goldinar v žepu, je vzbujalo pozornost, in kmalu se je v sosesčini splošno govorilo o tem. Naravno, da sta zvedela to naposled tudi njena roditelja. In tudi onadva si v prvem hipu stvari nista mogla razložiti drugače, nego da je hči denar ukradla. Začela sta pritiskati nanjo, da bi spravila resnico iz nje.

»Povej, kje si dobila denar!« je kričal oče ves iz sebe ter ji grozil s palico. »Ali boš povedala?...«

Po daljšem vpiranju je med glasnim jokom obstala...

Oče pa je bil, ko je čul resnico, hujše zadet, nego če bi bil zvedel, da je hči tatica... Opotekel se je in zgrudil na stol...

Ah, ta njegova hči, na katero je bil tako ponosen, na katero je tako zidal, s katero je delal take načrte!...

Divja bol mu je krčila srce in v tej boli in v želji, da bi se maščeval za grozno lopovstvo, je storil neprevidnost, da je šel iskat zadostila k — sodišču... Pomislil ni, v kako nevarnost spravi s tem, če drugega ne, pa vsaj dobro ime in čast svoje hčere!...

(Zvršetek prihodnjič).

POMLADNI ČAS. FRAN ŽGUR. PODDRAGA.

Pomladni čas...
vabi nas
življenje mlado;
Klobuk po strani
grem po poljani,
vsa zemlja se smeje mi,
smeje nebo. —
Cvetja h klobuku da
ravno polje —
radost v srce mi da
solnce deklet...
Cvetje in radost vsa
tvoje oči,
v njih moja dušica
ptička žgoli!

KOKETERIJA. IVANKA KLEMENČIČ. TRST.

Med najznačilnejšimi znaki ženske zaslužjenosti je nedvomno njih nagnenje h koketeriji. Žensko se je degradiralo v igračko, ki bodi razvedrila potrebnim moškim v prijetno zabavo, v stvar, od katere imej moški le svoje koristi in ugodnosti. Vse, kar bi znalo biti nevarno takemu namenu in pomenu ženske, se je kratko in malo konfisciralo — razum namreč in voljo. Tako je ženska postala ne le sužnja moške samovolje, marveč tudi sužnja svojih čustev, ki so se razvijala nenormalno, bolno, ker jih nista vladala in vodila razum in volja.

Ljubezen, dopadanje moškim, to je postalo edina vrednost, edina sreča ženskega življenja. Kako ničeva, prazna je ta vrednost in ta sreča, dokazujejo ravno sredstva, katerih se ženske poslužujejo v njih dosego.

Koketerija torej nikakor ni naravna, bistvena lastnost ženskega bitja, marveč le bolan pojav njene zaslužjenosti.

Ob vzgoji že se oslepari žensko za nje razum, prikrajša se jo kolikor mogoče na razvitku njenih telesnih moči ter se jo tako osužnji duševno in materijelno. Za življenski boj ji ostane kot edino orožje — koketerija, flirtovanje s svojo zunanostjo.

Vsled sto in sto let trajajočih tradicij je ženski koketerija zašla takorekoč v kri, da je res težko najti ženske, ki bi te lastnosti vsaj v neki meri ne imela. Že način, kako se ženske oblačijo, ni drugzega nego oblika koketerije. Vsi modni pojavi so vedno naperjeni v to, da v čim večji meri vzbude pozornost moškega sveta. Napačno je namreč misliti, da se ga doktorica A. zgolj radi tega oblači tako elegantno, da bi »posekala« gospo zdravnika B; glavni namen temu skušanju v oblekah je marveč dopadanje moškemu svetu. Ne, katera bo lepše oblečena, ampak ktera bo bolj ugajala, vzbudila več pozornosti — za to se gre. In da v tem, da skušajo ženske na tak način — bodisi omožene ali proste — vzbuditi pozornost in dopadanje moških, o katerih često ne vedo drugzega, nego ime ali pa še tega ne, o katerih morda celo vedo marsikaj pikantnega ali umazanega, da v tem prizadevanju ne tiči baš idealna vzvišenost, marveč precej nemoralnosti, to je neoporečno.

Poleg oblačenja pa leži tudi v ostalem ženskem obnašanju mnogo koketerije. Skoro vse ženske govore in se krečejo nekako laskavo, ali prav za prav spačeno. Koketerija je ženski — kakor sem že gori rekla — pač zašla v kri, in v obče ženska ne more za to. Drugače seveda je z velikim številom onih žensk, ki svojo koketnost z vso zavedenostjo uporabljajo in še rafinirajo.

Koketerijo torej lahko razdelimo v dve vrsti: v nezavedno in preračunjeno. V prvo vrsto spadajo one ženske, ki se sicer oblačijo po modi ter se obnašajo, kakor jim veleva takorekoč prirojena koketnost, ki se pa te svoje lastnosti ne zavedajo. V drugo vrsto pa spadajo one ženske, ki se koketerije poslužujejo in katerim gre naslov »koketa«.

Ali med koketami je tudi razlika. Mnogo koketnih žensk ne namerava nič zlega, marveč se hoče le greti ob simpatijah duhovitih ali sicer prijetnih jim gospodov. Sredstva take koketerije so vsikdar, rekli bi, dostojna, nekako nedolžna. Vendar pa je tudi ta koketerija jako nevarna ter je bila že često vzrok nesrečam. »Koketa« v najslabšem pomenu besede je pa ona, ki rabi to orožje frivolno, kateri je naravnost namen, vzbuditi v moških erotična čustva ter se ob tem zabavati. Take »kokete« mnogo bolj zaslužijo zaničevanje, nego one ženske, ki si s koketerijo iščejo — kruha.

Vsekako je koketerija vselej in v vsaki obliki nečastna za žensko. Zato mora vsak pravi spoštovatelj ženstva želeti in delati na to, da se isto čim preje otrese svojega duševnega in gospodarskega robstva, kajti le duševno in materijelno svobodna in samostojna ženska se bo znala povspeti do ciljev, ki se jih ne dosega — s koketerijo.

KAJ TRDIŠ... UTVA. TRST.

Kaj trdiš, kaj trdiš to, dragec,
da za-me ti mari nič ni;
pri tem, aj, ti vedno izdaš se,
da v srcu te vendar skeli.

Zakaj me opravljaš pri drugih?
Ah, stori tako, kakor jaz,
če mar ti ni zame, izbriši
zato me iz duše v dokaz.

SAVINSKI VENEC. ZLOŽIL ŽIGA LAJÁKOV-MOZIRSKI.

V.

Periodični studenec.

Iz osrčja zemlje sili
srebropeni vir na dan
in skrivnostno v zemlje krili
spet izgine nepoznan. —

Večno kakor raz vršine
vir gubeč se v skalni sip,
up za upom zopet mine,
varajoč nas kratek hip.

„Ave Marija“ v Solčavi.

Prozorno mrak nad selom plôve,
za gôre tone beli dan,
k počinku zvon večerni zove,
pobožno križa se seljan. —

Ni molil z vami potnik verno
in trudne glave ni odkril:
strmeč v krasoto neizmerno
i on je božjo moč častil!...

ŠOLSKA IKONA.

SRBSKI SPISAL DR. LAZA K. LAZAREVIĆ.
PREVELA I. IN F. KLEMENČIČ.

(Nadaljevanje.)

Konja sta dirjala bolj in bolj, in ona je noslonila glavo na Ninkove prsi, pa je neutešno in silno zajokala.

Še malo se vidi skozi oblak prahu, kako se voz giblje.

Že se je obrnil po Zebičevi poti, a pop in za njim ves narod ne gane se z mesta in ne trene z očmi. Ko je voz že izginil, si je pop obrisal oči in pogledal po narodu. Mahnil je malo z glavo, kakor da bi rekel »z Bogom«, in stopil je čez cesto. Odprl je cerkvena vrata in padel je na obraz pred oltar, da se je s čelom dotaknil tal. Ležal je tako, more biti, četrť ure, a ko se je vzdignil in obrnil, zagledal je polno cerkev naroda.

Ko se je Ninko čez teden dni vrnil iz Belgrada, ni mogel dovolj odgovarjati

ljudem. Pripovedoval je mnogo čudnih stvari, ki jih je videl v Belgradu, da smo mu jedva verovali. Glede Mare je dejal, da je šel najprej s pismom vladike v neko šolo in ga izročil šolskemu predstojniku. Ta, je rekel, ko je prečital pismo, odišel je ž njim in z Maro na dom nekega profesorja Vučetića, in tu je izročil Maro. Pravil je, kako je v tej hiši marsikaj, da niti za deseto ne veš, čemu je in zakaj je, in kako se človek lahko osramoti, ako dobro ne pazi. Tako on, je rekel, niti ni gledal, marveč je pljuval poleg sebe. Ko je slučajno obrnil oči, pa stoji na tleh velika peskarica, — malo, je dejal, da ni v njo pljunil. Pozneje, je pripovedoval, vse to pri tem profesorju, so mu ponudili, da bi si nalil juhe na krožnik, a on, je dejal, je rekel: »Naj le bo, hvala, jaz lahko tudi iz sklede«, ter ni hotel mazati krožnika. — Vedeli smo mi že v naprej, da nas on ne osramoti!

Pop ga je vsaki hip prekinil: »A Mara?« ali: »A ona, kaj je rekla?« in Ninko je skušal povedati vse, kolikor lepše je znal. Rekel je, da je vesela kakor ptica in da jo ljudje, pri kojih je, imajo radi, da ne more bolje biti: »Ne pride«, je rekel, »s krila«. Bog daj! Samo da je nekoliko zmedeno pripovedoval, kako se je poslovil od nje. »Ni se niti jokala!« je dejal. Kje more to biti, da bi se otrok ne jokal?

Kaj da vam pravim, kako nam je bilo brez nje, kaj da vam opisujem, kako je bil siromak pop čisto zmeden, kako je mnogokrat hotel to, a je delal ono, kako je mislil eno, a govoril drugo. Čemu da vam pripovedujem, kako smo bili kakor ubiti in kako je kum Ninko ves zarudel, ko je čez deset dni dobil pop pismo od Mare, v katerem je pravila: kako se čuti samo, kako se je hotela uloviti za kum Ninkov voz, ko se je vračal, kako se vedno skriva pred gospo za drva in v šupo, pa se na samem joče in kako, je dejala, hoče umreti. Ne treba mi se niti pri tem zadržavati,

kako je pop na vrat na nos pripravil voz za Belgrad in kako je s tem pismom odletel k vladiki. — Vse to bi le raztegovalo povest in vse to bi samo tisti razumel, ki je svojega lastnega otroka moral poslati v tujino ali ki je sam v svoji mladosti moral zapustiti svoj dom. A kdor je vse to prestal, ta ve, kako nazadnje tudi žalost pojema; njeni valovi poležejo po srcu in trudne površine se dotakne samo še pismo od milega, kakor lastavičino krilo mirnega zrcala vode.

Dan za dnevom, teden za tednom, pa tudi meseci so minevali, ne da bi se čutilo. Kar je prošlo, se zdi, da je bilo malo poprej, samo v bodočnosti vidi srce, ki čaka, večnost. Ko je bil poslednji mesec šolskega leta, ni mogel človek živ pričakati konca. Toda žalosti ni več. Obrazi so se razvedrili in nekaka nemirna radost ožarila je tudi oveneli popov obraz. Nastala je vročina. Ikonija že beli popovo hišo in pripravlja se sprejem za Maro. Nekega dne se je vsedel tudi kum Ninko na voz ter se v božjem imenu odpeljal v Belgrad, a veseli narod mu je samo eno priporočal: »Le hiti! ne zadržavaj se!«

Marina soba — kakor raj. Okna nakičena z lipovimi vejami, pod tramovi na stropu vise šopki resede. Na peči vsakovrstno cvetje; nova pisana odeja je razprostrta po postelji. In samo smo še nestrpnost pričakovali milega vladalca, ki niti ni sanjal o svoji moči nad našimi srci.

Moj Bog! ko je ona prišla!

Pop je izven sebe od veselja. Ikonija malo da se ne zaduši od solza, pa ne pusti otroka iz rok. Žen polna hiša, pa samo javkajo: »Joj meni! Kako je dete shujšalo!«

— Ej da, draga, lačno in žejno v tujem svetu! — Pa trpaj detetu kolače in druga jedila v roke in v usta!

A ona se je malo spremenila. Samo da je malo porastla in da je v obrazu postala bolj bleda, tako da so ji črne oči še bolj črne in se ji še močneje svetijo.

A ona ni vedela, kaj bi delala. Prepolno ji je bilo srce, pa je ni moglo nikjer dolgo trpeti. Vsela se je na posteljico, držala je kolač v roki in zvonila z nogami. Tedaj je skočila, letela v kuhinjo in silila Ikonijo, da ji je pripovedovala to in ono. Potem je tekala po dvorišču, klicala ko koši, gledala, kako je Mičo grebel žrjavico iz peči za kruh, ali kako je sosed Čerić delal strašilo za ptice. Potem pa hajd! v Ninkovo ali Gluvićevo hišo. Oni pa, kakor da je prišel k njim vladika; ogledujejo jo z vseh strani in se je ne morejo do sita nagledati.

Tako je ona razveseljevala popa in selo. Šla je s popom tudi k vladiki. Bila je v šoli. Potem je spet z dekletci pri igri ali na delu. Ličeca ji postajajo okrogla in rudeča, dokler ni minil tudi že mesec julij in dokler ni kum Ninko zapregel konjev, da odpelje dušo vasi iz vasi.

Ko je odšla drugikrat, se je godilo vse po starem. Znova je trebalo čakati leto dni, in ko se je to završilo, prebodlo nas je neko lepo pismo, v katerem je rekla: »Sladki oče! Srce mi hoče počiti, ker ne morem priti k tebi. Pravil ti je vladika, da me je premestil v neki penzionat, kjer se govori samo francozki. Celo leto sem hodila v šolo, a sedaj me niti o razpustu nočejo pustiti domov. Pravijo: moram se učiti francozki, da dospem druge itd.« Morete si misliti, kako nam je bilo! Ali kaj čemo? Popu ne smeš niti omeniti, da gre k vladiki, da bi jo on kako iztrgal odtod ter jo poslal nam, čeprav le za teden dni. To bi njega siromaka še bolj bolelo, kajti on je gotovo tudi že sam z vladiko o tem govoril. Nagnili smo glave, pa molčali.

Še smo pretrpeli leto dni. Ko bi morala priti, prejel je pop pismo, da pojde to leto v počitnicah gospa, pri koji je Marja, na Dunaj pa hoče da povede tudi njo sè sabo. Volja vladike je, da dekle, prej nego se zavsem vrne domov, vidi

kolikor več sveta ter se nauči vsega, za karkoli se ji ponudi prilika. Popu je rekel: »Potrpi, oče, še leto dni! Naj dekle spozna svet. A pozneje, ko pride k tebi, ne boš se več od nje ločil!« Tako je zopet nastopila večnost, po kateri menda pač tudi nam zasije solnce.

Med tem se je spreminjalo marsikaj v vasi — čas dela svoje! Naš stari učitelj nas je zapustil — odišel je siromak na potovanje, na katero se gre zaprtih oči. Bog mu daj večni mir in pokoj! Žal nam ga je bilo. Siromak je bil nekako prirastel na selo. Lepo smo ga pokopali. Potem smo razpustili deco in zaprli šolo.

Zdaj smo vsi upali, da nam pride Mara za učitelja. Že je bil pop z nekoliko starejših ljudi zbog tega šel tudi k vladiki, in on mu je za trdno obljubil. Siromak pokojni učitelj čisto nam je bil . . . človek zares dela greh! . . . hotel sem reči: čisto nam je — Bog mi greh odpusti — bil stal na potu.

Da vidite, smo-li pričakali, čemur smo se nadali. (Pride še.)

FANTAZIJA IZ LJUTOMERSKIH GORIC. SPEVAL V. S. FEDOROV. DUNAJ.

I.

Pa sinoči po naši vasi
si fantje zapeli so
in k ljubicam svojim pod okna
radostno hiteli so.

Aj to je bilo prepevanje
in ukanje celo noč,
in celo noč plavali glasi so
mimo tihih koč.

A jaz sem sam, brez ljubice stal
sredi cvetnih poljan —
na nebu pa zvezdice sanjale so
nebeški svoj san.

In duša zahrepenela
mi po družici je,
mogočno zahrepenela
po pravi sestrici je,

ki bi lajšala njene samote bolešt
in jo spremljala vse dni
skozi bede pekël in radosti nebo
v nedolžne, božanske sni.

In dalje po vasi prepevali
so fantje si na glas —
In moje srce je začutilo,
da zdaj je ljubezni čas.

*

»Žejam — žejam! . . .« vpil sem v temni noči
ko sem ležal sam in zapuščen,
ko očesa trudnega ni hotel
mi zatisniti blažilni sen.

Srce mi je plalo v divji boli,
duša žejna mi je plakala,
in svetov neskončnih je trenutkov
veličastnih, svetih čakala.

Vse zaman! . . . Le huje so spomini
moj mogočni »jaz« razdirali,
kakor iz oblakov hudournik
drug za drugim so izvirali.

Divje klice burnega življenja
hrepenele so na vse strani,
v moji duši htele so razrasti,
sok jim je dajala vroča kri.

In živeti, ah, živeti srečno,
v dražestnem razkošju mladih dni,
kak gori, žari to hrepenenje
in razganja mojo vročo kri.

Zopet prihrumeli so spomini —
Sam sem ležal, sam in zapuščen,
in očesa trudnega ni hotel
mi zatisniti blažilni sen.

Ti pa slišala si moje klice
in prišla si, angel tolažeč,
v mojo sobo, ljubica Matilda,
tolažil stotisoč mi noseč.

V meni spet zaplalo je življenje
kakor nekdanj v davnih, davnih dneh —
Moč nekdanjo zopet sem začutil
se razlivali po udih vseh.

In mogočni tok močij neznanih
bolno mi telo je spreletel,
ko mi je poljub na licih mrzlih
kakor divji plamen zagorel.

Čutil sem, da v tebi le, Matilda,
se mi je rodil velik dan;
iz temot nočij brezkončnih takrat
me je prebudil velik dan.

MAGDALENA.

J. S. MACHAR. Z DOVOLJENJEM PESNIKOVIM
PREVEL ANT. DERMOTA. PRAGA.

VI.

Tam ob Labi k bližnjim lesom
trate se širé cvetoče,
po teh tratah v sredi teče
ozka in peščena cesta,
po ti cesti zibljejo se
zdaj v polahki, dolgi vrsti
solnčniki se majajoči,
jeden, dva, tri, štiri, pet, šest -
pač naštel bi trideset jih;
svetle damske toalete
v solncu se pestré pod njimi,
okrog njih pa z desne, leve,
k njim obrnjeni na pol in
švigajoči s paličko mi
skačejo njih seladoni.

Solnce kot bi ogenj lilo
z modrosivega nebesa
na totrato. Zemlja pali
pod nogami. Suha trava
krči liste si črnéče.
Glavce cvetov dol visijo
kot nalomljene bi bile.
Intenzivnih težkih vonjev
vzduh je poln. Sto in sto cvrčkov
polni z vriščem ga peklenskim,
kot kovine raztopljene
milijoni kapljic bi ob
ploščo treskale stekleno...

Tolste dame v kora z robci
otiraje lica hvalijo
vsak trenotek: »To je vreme!
Danes se nam je obneslo!«

Plavolase, modrooke
patricijske hčerke srečne
vse korakajo. Tak izlet
jim je praznik. Star dovtip in
vsako misel prismojeno
dvornih njihovih kavalirjev
smeh plačuje jim hvaležen.

V praznem, plitvem njih življenju
nov mejnik je dan današnji;
bržkone spominjale se
bodo takle: Po izletu
14 dnij, mesec al dva
bilo je... Ah, te uboge
naše hčerke patricijske!...
Do 14-ih let sedijo
s krilci kratkimi in lasci
počesanimi nazaj tam
v šolski izbi svojega mesta.
Pošljejo jih po navadi
v Zakupe še nekam k nunam...
O božiču kažejo že
mamce vse solzné od sreče
lepo pisana voščila
v čisti nemščini. Dve leti
ondi so in vrnejo se
v krilih dolgih staromodnih,
in nad čelom s prečo, zadej
dve viseči kiti, z okom
vedno v tla povešenim in
z vednosti zalogo. Srečna
mati vpelje zdaj med svet jih.
Pojdejo mi k oskrbniku,
in k županu, k svetovalcem,
k mestnim vsem kapacitetam.
Hčerka tak je tiha, skromna
kot vijolca. Brez napake
govori nje dete nemški,
in od nun s seboj prinesla
kupe svetih je podobice
radi pridnosti, nravnosti --
mati je je vsa vesela,
saj doma ji gre na roko,
kuha z njo in pere, lika,
ôči k godu tajno šiva
pisane cipele, hodi
popoldne ob petih v drugo
mesto z molitvenikom in
ondi v cerkvi prekleči
zmiraj celi blagoslov
pred podobo čudodelno.

Za četrt al za pol leta
spremení se ponenaglem:

Kite zginejo, lasje nad
 čelom so pristriženi; po
 modi všita je obleka;
 bratcem, sestricam razdaje
 svete vse podobice, le
 ob nedeljah v cerkev hodi,
 ker navada že je taka;
 zbere si prijateljic in
 v dneh 14-ih z njimi sklene
 večno že prijateljstvo, ki
 traja skoro mesec dnij;
 v nje spominsko knjigo mora
 vsak pisati, kogar sreča;
 kak zakotni mojster plesa
 svojo kaže ji umetnost,
 (enkrat v letu v Prago ide
 v karnevalu z materjo na
 ples dijaški); čita rada,
 (mamka če, da ne pozabi
 samostanskih vednostij, in
 »Gartenlaube« ji naroča)
 često med berilom plače;
 Wernerico, Heimburgovo
 vživa, kot nje mama nekdanj
 izsesala je Marlittko;
 z naših pesnikov le ceni
 Háлка in Jablonskega,
 izposoja si jih, pri njih
 vzdih, krasno jih prepíše
 v album obrezani zlato;
 uri dve vsak dan si šiva
 balo svojo, ki jo v nadi
 bona fide že pripravlja;
 na večer pa se sprehaja
 mî po trgu s posestrimo,
 nji zaupa koprnjenje
 svoje, sanje, a na pol le:
 na dnu duše nje tiči pa
 kak junak, baron al grof,
 oficir al pa vsaj doktor;
 par platoničnih ljubeznij
 veže deklico z dijaki;
 proti zanjkam in skušnjavam
 malomestnih don Juanov
 čuva jo — oko nje mamce,
 dasi budno jo varuje —

ampak nje prebrisanost
 prirojena... Leta gredo...
 V dvajset in četrtem letu
 hčerke patricijske naše
 zvenjajo. Vedo to in se
 javnosti ogibljejo, spet
 hodijo tja k blagoslovu
 z resignacijo otrovano,
 vsa nevoljna zdaj sovraži
 tiste mlajše družke svoje,
 ki doslej so v polnem cvetu;
 jezik njihov je strašilo
 vsega mesta... No, seveda,
 če pa mati je previdna,
 sama ji moža izbere,
 zgovorita se, pokorna
 hči zamenja sen junakov
 svojih z buržojem vsakdanjim
 in je srečna, da usoda
 smešna stare je device
 ni zadela. Žije... srce
 zamorjeno skoro začne
 ječati, duši ga malo —
 a nakrat se vrže v prvo,
 ki odpre se ji naročje —
 glas vesti ne kara je, saj
 tak žive vse druge, — ona sicer
 vzorna je gospa decentna,
 krepko vodi doma vlado,
 za moža skrbi pravilno,
 deco vzgaja tako dobro,
 kot je njo nekdanj nje mati,
 v tem redi se, in časti jo
 mesto celo...

Revice ve,
 patricijske hčerke naše,
 ve ljubezni moje vesne
 obledeli mi spomini!...

Za zabavo mladih gospic
 pa skrbijo sinčki mestni,
 mladi c. kr. uradniki,
 ki očetom v gospodarstvu
 na pomoč so, v trgovini,
 njih očetje so pri stranki

vladajoči. Jurij spremlja mirno kakor mož starejši že gospo županjo. Ta pa vse pikantnosti mu pravi o vseh znanih in nezanih druge stranke. Jurij časih, kakor vsak uljuden človek, se zasmije, nekaj reče, a v tem misli neprestano na svoj mlin in gospodarstvo. S težkim srcem, jezen vzel je slovo od življenja v Pragi. Ko pa se do vrat pripeljal dvorca rojstnega je, prišla misel mu velika v glavo: mirno bođe gospodaril na posestvu oča, delo nadzoroval bo na poljih, vodil sam račune, itak tujci ga le goljufajo, tak se tekom dne utrudi, zvečer pa se mirno vleže — z teh načrtov, sanj je vonjal vonj idil Vergilovih, ta slika mu ugajala je, večji spet se zdel je sebi, vzvišenejši, in to mu je laskalo se neizmerno. Kak bo dalje — ni pomislil, le da bi prevzel že skoro. Gospodari — služinčad pa (esto kar debelo gleda nad naredbo marsiktero, a vgovarjati ne upa. Zdaj pa Jurij kuje plane, same plane.

Po Luciji kot nehotoma županja večkrat vpraša, toda Jurij jasno ji ne odgovarja. (Nju razmerje zdaj je jasno. V duši Jurij si je mislil, da ravnal je častno, dasi glupo. Luci zdaj v zatišju tu živi, nikomur znana ;

teti toliko dolguje — nji je Luci vse življenje. Prav tako. Res, čar očij, ki takrat ga je bil prešinil, obledel je že; zdaj motri vse drugače jo: kot motri mož telo razkošne deve. Besno poželjenje čuti često, kadar sklonjeno nad knjigo kakšno vidi jo al nad šivanjem, in te polne prsi njene, ki se v taktu zibljejo — kar stisnil bi jo, vklenil jo v naročje, da bi kar oči zaprla v strasti — a z roko si čelo zmane, in sam sebe v duši kara z ironijo zasmehljivo. Sicer draži neprijetno ga že celo njeno bitje. Kadar so vsi skupaj zbrani, pada nanj iz njene duše čudna teža. Zmiraj čuti silnejšega, čistejšega nekaj v nji — in to ga draži. Vedno sili pred oči si nje preteklost — a brezvspešno: naposled si še domišlja, da prestvaril in očistil on jo je in svetu vrnil tako mirno, tako silno — in nato je on ponosen.)

Prvi so izletniki že prišli v gozd in počivali.

Luci s teto roko v roki zadej gre. Gospa sodnica ju zabava. Je Pražanka, ki v to gnezdo jo zavela je moža usoda. Rada šla nazaj bi k praškim znancem, v znane kraje; naglo, kratko govori in skoraj sama. Teta časih kakšno reče vmes. Lucija pa molči, ker

vtrujena je od vročine
in od dnij poslednjih vrste.
Mestno jo mravljišče vse je
s tipalkami otipalo —
o, ti hipi polni straha!
Zdela se je kot tatica,
ki s tatvino kje se skriva,
a okrog nje bivališča
zmir in zmir done koraki
preganjalcev! . . .

Vse so prišle:

davkarica in sodnica,
doktorica in še štiri
svetnice, častite vdove —
skratka vsa honoracija.
Radovedni se pogledi
in jeziki britki vanjo
zmir zabadali so ostro.
In ta dobra, stara dama
s spretnostjo je neizrecno
vse odbila, zavrnila!
Luci se je zgrážala pri
misi: Če bi enkrat te-le
vse o meni zvedele! . . .

Kak drugačno se ji zdelo
zdaj je novo to življenje!
Čutila, živela ga je
s celo silo svoje duše;
žgoči sram jo je pretresal
pri spomnih na preteklost,
ki so nehote prišli ji
časih pred oči nje duše.
Zdaj je čista — ali vendar
nekaj manjka ji — kako bi
temu rekla, sama ne ve.
Neki cilj, da k njemu šla bi,
»nekaj«, čemur bi živela.
Horror vacui straši
jo ponoči, ko s postelje
gleda skozi okno zvezde,
ko posluša nehote
žalostni spev žabjih zborov
z ribnika sosednjega . . .
Samo radi stare tete

šla na ta izlet je danes.
Obledede stare oči
vedno so le vanjo zrle,
vse skrbne ugibale so,
da teži na kmetih tu le
dolg čas mlado dušo drago.
Torej šla je. Družba zbrala
se pred gradom starim je. Vsi
mestni seladoni Luci
z duhovito so obsuli
govorico. Vsi tak smešni,
vsi tak zoprni! Lucija
zdela se je sebi, kakor
tuja puta, ki zaide
v tolpo petelinov. Vsaki
svoje popusti kokoši,
stare, znane, dobre putke,
k nji beži ob zemljo smešno
bije s kril, se napenja,
tekmece odganja in kar
najkrasnejše kikirika.
Nje očij ledena zima
zavrnila jih je k dobrim
patricijskim hčerkam, ktere
polne ljubosumnosti so
njen pojav razmotrivale . . .

Zdaj izletniki dospejo
na določen kraj: na rebro
v senci hrastov. V gosto travo
sedejo. Tu zrak visi še
bolj pekoč kot zunaj. Mamke
jemljejo iz torbic svojih
povitice in slaščice.
Seladoni nosijo iz
bližnjega studenca vodo.
V potu svetijo se čela
jim in lica. Jurij tudi
steklenico je prinesel
vode Luci. Stara dama
razdeli golobe jima.
Jedo. Starše dame potlej
vsedejo se vkup. Županja
le se vmeša med mladino
in zakliče tu na glas;
»Frau von Fischmeister, ich bitt' Sie,

to mladino vzemite pod
žezlo svoje!«

Svétnica zdaj
vstane, Frau von Fischmeister, —
z moškimi potezami, in
gospice, gospode zbere
v krog, spregovori na kratko
navodilo k »sekretárju«.
In igrajo sekretarja.
In sedijo tu na travi,
vsak na listke drobne piše
svoje misli. Svétnica pa
komandira. Luci igre
noče se udeležiti,
s teto sami tam sedita ...
Teto pa zelo zanimlje,
opazuje stare šale,
smeje se in se naslanja
na rameno Luci. Jurij
sprva se je obotavljal,
pa udal se je. Sedel je
z vitko hčerko davkarice.
Ta razkošna plavolaska
z okom modrim kot plavica,
z zarjavelo lepo roko
med igro klobuk si sname.
Jurij nehote se skloni
k njeni glavi, vsrkne hipno
intenzivni težki vonj
topolove pomade, ki
vela je iz njenih las.
Naglo vsrkne še enkrat in
še enkrat. Ona pa malce
k njemu glavico obrne,
in v očeh teh Jurij vidi,
kak se bajno nekaj bliska.
Kakor da bi tam plesalo
sto in sto majckinih gnomov
v krilih svetlo vijolčastih.
Sladko čustvo mu pretrese
živce vse. Pove ji nekaj.
Nasmeje se mu. In k redu
svetnica ju zove. Dalje
spet igrajo. Znova zopet
svétnica Lucijo vabi,

prigovarja ji i teta.
Nekam kislo Luci vstane.
Svétnica pa »slepo muho«
aranžira. »Slepa muha«
Jurija zadene. Precej
mu zavežejo oči, in
razprši se krog smejoči.
A s plamtečim je pogledom
Jurij dobro še zapazil,
kam je tekla plavolaska.
V gosti travi za njo teče,
ona stoji ... zmir stoji še ...
že pri nji je ... Zmir stoji še ...
stegne roko ... ona krepko
ga naenkrat po nji poči
in zbeži ...

V tem pa se Luci
oddaljuje polahkoma.
Nekaj strani jo odganja
od te tuje veselosti.
Ozre se. Stoji v oboku
gozda borovega. Zadej
migota obleka bela
izletnikov. Krič njih čuje,
urneje hiti spet dalje.
Vonj dušechi smole čiste
ji lagodi, v sé ga srka
s polnim duškom. V tem pa briše
tenka vlakna pajčevin
raz obličje. Spet se ozre ...
Tiho ... Vidi le leskeča
se telesa rdeča starih
smrek ... Še dalje hoče ... v grozi
kar obstane ... skoro da je
zakričala ... Pod drevesom
tam pred njo na sivem pledu
mož leži in njega pogled
mirno, trdno vpert je vanjo.
Temnorjave so oči,
desno škili malo kakor
pri ljudeh, ki po navadi
čitajo leže. Blešče se
v temnih, vpalih jamicah
suhlega obličja, ki mu
dava senca vej zelenih

izraz trdega mrliča;
rjava brada ga obroblja,
bledi ustni stisnjeni sta —
ták čudak ta vanjo gleda
brez besede, nepremično.

Luci v strahu, toda vendar
prikovana s tem pogledom
vpraša ga (nič družega ji
v tem na misel ne prihaja):
»Li-vi tudi ste izletnik?»

Tiho dé neznanec: »Da.«

»Od
naših?»

»Vaših? Kdo pa so to?»

»I, gospa županja — — —«

»Ha, ha,«
se smeji on, »to je dobro!
Vendar nekdo, ki o meni
boljše misli ima! Hvala!
Dekretirani jaz norec
rodne občine naj bil bi
na izletu s honorati!
Ne, jaz tukaj sem izletnik
sam zasé!« in se razkašlja,
»moja stara dobra mamka
misli, da mi to-le drevje
vrne pljuča pokažena!«
in izpljune in se zlekne
kot utrujen od besed teh.
»Nji na ljubo zdaj to delam —«
in spet kašlja.

»Varujte se,
ne govorite«, sočutno
Luci sklene k njemu roki.

On smeji se: »Stvar človeška,
ki ima sočutje z mano!»

»Ne verujete?»

»Verujem,
pomilujete, a v duši

šepetate: mili bože,
danes tebi se zahvalim,
da mi ni tako kot temu.«

»Ne verujete«, Luci reče
vsa razdražena, »jaz pravim,
kar mislim: Rada bila —«

»— bi na mestu vašem!« smeje
on se, kašelj spet ga muči.
»Tako pravi vsako dekletko
pred dvajset četrtem letom.«

Zopet tiho. Luci v njega
desno oko zre napeto,
v duši ji deluje neka
nadčloveška grozna sila,
in naenkrat tiho vpraša:
»Veste, kdo sem?»

»Luci! Luci!« —

zdaj po lesu se razlegne
glas tresoči stare dame.
Luci ozre se. V očeh je
solzna bila. Stara dama
in županja in sodnice
sem hitijo.

»Z Bogom, z Bogom«,
zašepeče Luci.

Pogled
poln zaničevanja švigne
iz temnih očij bolnika
tja k županji.

»Dete moj!«
za obe jo prime roki
stara teta.

»Baš gospodje
prišli so, ki bi spoznali
radi gospico«, sodnica
govori.

»Naš oskrbnik in
pa sodnik sta, und mein Alter«,
v naglici gospa županja
še dostavi.

Brez besede
s sklonjeno glavo gre Luci.

»Tale tam«, županja kaže,
»norec je hudoben, sprijen
študent, Jakobiner rother,
verkommenes Individuum.
Hat doch Ihnen nichts gethan?«

Luci z glavo le odkima.

»Vboga njega stara mati!«
suho dalje pomiluje
ga županja, »bi hotela
doktorja! Sein Vater war nür
ordinärer Schmiedgeselle.
Kri ne da se spremeniti.
Kar je Pöbel, bode Pöbel.
Sreča zanjga, sag ich immer,
jetika njegova je.«

Dobre volje, s smehom, petjem
vračajo izletniki se,
ko bleđi se na zapadu
zadnja proga zarije . . .

V tem trenutku v neki krčmi
starec zanemarjen v krogu
dnevnik gostov sedi. Nogi
je prekrižal, obutalo
zapašeno že razpada,
glasno govori, ob mizo
bije hrastovo s pestjo.
Poslušalci sem in tja mu
pritrjujejo pozorni —
drobni kajžarji, trgovci,
en občinski svetovalec;
pijejo z njim, trkajo z njim
in nazdravljajo mu s pivom.
Starec govori o pravih
svojih, pravih oče k hčeri
svoje, vgrabiti ne da si
je od plemiča; saj ima
paragrafe, policijo;
izobražen človek je, na
vasi bil učitelj je — tam daleč;

vdarila ga je usoda;
njega hči podpora bila
mu je v starosti, njegova
dobra Antigona, res da
pred živela je v prodajni
hiši, a komu to mari?
Kaj pa danes čast pomenja?
Prazna, glupa to beseda!
Njega hči se res prodaja,
po notranji svoji ceni
pa prav lahko se primerja
vsaki še pošteni ženi!
Ta, ki jo ukral je tajno,
ki jo v svoj brlog je zvlekel,
pa jo vrne! Mora, mora!
Kazni tudi ne odide!
Nismo morda v Orientu,
kjer bi lahko kradli hčere! —
Pil, razgrel se je, razgrajal
in govoril. In besede
kakor mana blagodejna
padle v duše so slušalcev,
dalje so mu napivali,
pivo, vino, žganje, dokler
ni na mizo omahnila
siva glava. In zasmrčal
glasno je . . .

BORIS GODUNOV. A. S. PUŠKIN.
PREVEL EDVIČ.

V.

V. Moskva. Dom Šujskega.

Šujskij, mnogo gostov; večerja.

Šujskij. Še vina! (Vstane in drugi za njim).

No, predragi moji gostje,
Poslednji vrč! Molitvo čitaj, deček!

Deček. Gospod nebeški, vedno pričujoči,
Molitvo svojih zvestih slug poslušaj!
Za carja našega molimo k Tebi
Pobožnega, ki si ga sam določil
Za samodržca, carja vseh kristjanov:
Varuj nam ga v palačah, na bojišču,
Na potovanjih in po taboriščih,
Daj zmago nad protivnikom mu vsakim.

Da se proslavi od morja do morja,
Družina vedno v zdravju naj cvete,
Da dragocene njene veje ves svet
Osenčijo; a slugam svojim, nam,
Da bode vedno, kakor prej, dobrotljiv,
Vsem milostljiv in pa potrpežljiv.
Da blaženstvo modrosti neizčrpne
Njegove se izlije čez nas vse;
Za to, cesarsko povzdignivši čašo,
Gospod nebeški, k Tebi molimo.

Šujskij (pije). Bog živi tebe, veliki vladar!
Sedaj pa lahko noč vsem, gostje dragi;
Zahvalim Vam, da niste mi prezrli
Solí in kruha. Z Bogom, lahko noč.

(Gostje odhajajo; on jih spremlja dó vrat.)

Puškin. Težko so se odpravili. Mislim
sem že, knez Vasilij Ivanovič, da se ne
bodeva mogla niti malo pogovoriti.

Šujskij (slugam). Kaj pa zijate? Vedno bi
radi poslušali gospode. Pospravite z miz,
in vsi ven. — No kaj, Afanasij Mihajlovič,
kaj poveš?

Puškin. Prav sami čudeži so!
Gavrila Puškin, moj nečak mi je
Poslal iz Krakova poslanca danes.

Šujskij. No?

Puškin. Čudno piše mi nečak novico.
Sin Groznega . . . Počakaj. (Gre k vratom in se
ozira). Carjevič,

Ubit po želji Bórisa vladarja . . .

Šujskij. No to ni novo.

Puškin. Le pomisli si —
Dimitrij živ.

Šujskij. Kaj vraga! Ta novost!
Carjevič živ! Prečudežno v resnici!
Je-li to vse?

Puškin. Poslušaj me do konca.
Naj bo kdorkoli on, al rešeni
Carjevič, duh li kak v njegovem liku,
Predrznež kak, nesramen samozvanec,
To vem, da tam se je pojavil Dimitrij.

Šujskij. Ne more biti.

Puškin. Puškin sam je videl,
Ko je na čelu drugih v dvor prišel
In skozi vrste litavske gospode
Naravnost v tajni kraljev dvorec šel.

Šujskij. Kdo neki je, od kod prišel?

Puškin. Ne ve se;

Pa znano je, da je bil sluga prej
Pri Višnjevjeckemu; da se bolan je
Duhovnemu očetu razodel;
On je skrbel zanj, ta gospod ponosni,
Ozdravi ga, ko mu skrivnost odkrije,
In gre potem ž njim h kralju Sigismundu.

Šujskij. Kaj govori se o tem drzncežu?

Puškin. Kakor sem čul, je pameten,
prijazen,

Ugaja vsem. Begunce iz Moskve
Očaral je. Duhovni rimski so
Ž njim v zvezi. Kralj ravna ž njim pre-
prijazno

In je obljubil mu baje pomoč.

Šujskij. Vsa ta zmešnjava, dragi, taka je,
Da se mi nehoté vrti že v glavi.
Brez vsake sumnje je to samozvanec,
Toda priznam, nevarnost majhna ni.
Novost prevažna! Če do ljudstva pride,
Tedaj ustane še nevihta grozna.

Puškin. Nevihta taka, da Boris sam težko
Na umni glavi krono obdrži.

In prav stoji mu. Gospodari z nami
Ko Grozni car (da več ga ne omenim!)
Je to korist, če javnih kaznij ni,
Če na krvavem kolu pred vsem ljudstvom
Ne pojemo več pesnij Jezusu,
Če nas ne žgó na trgu več, a car
Ne razkopava s svojim žezlom oglja?
Li smo si svesti bednega življenja?
Lahko vsak dan prognanstvo pričakuješ,
Sibir, meniško kuto in verige,
A kje na samem smrt od glada, zanjko.
Kje so med nami višjega rodu?
Kje knezi Sicki, kje so Šestunovi,
Romanovi, nadeja domovine? —
Izgnani, mučeni na smrt v prognanstvu.
Čez čas: In tebe lahko doleti to.
Lahko se reče: Mi smo kakor v Litvi
Z nezvestimi služabniki obdani:
Prodani so te vsi pripravljene,
Podkupljene od vlade vsi ti tatje.
Od hlapca zadnjega odvisen vsak je,
Če se le drzne kaznovati ga.

Glej, Jurjev dan*) odpraviti se zmisli.
Več nisi v svoji hiši gospodar,
Lenuha še ne smeš pregnati, rad
Nerad hraniti moraš ga. Ne smeš
Še delavca prevariti! — V sodnijo
Za delavce. Si slišal od Ivana
Zlo tako? Li je morda laglje ljudstvu?
Le vprašaj ga. Naj skuša samozvanec
Obljubiti mu stari Jurjev dan.
Tako bo potolažen.

Šujskij. Res je, Puškin.
No veš kaj? Zamolčimo še vso stvar,
Dokler ne pride čas zato.

Puškin. Gotovo.
Obdrži za-se, saj si mož razumen;
S teboj se vedno razgovarjam rad,
In če me kakšna stvar kedaj vznemirja,
Da ne bi ti povedal, ne vzdržim;
Pri tem pa sta mi jezik razvezala
Tvoj med in tvoje imenitno pivo . . .
Bog s tabo, knez!

Šujskij. Do svidenja, pozdravljen!
(Spremi Puškina.)

VI. Carske palače.

Carjevič riše zemljopisno karto. **Caričina**
in njena dojilja.

Ksenija (poljubljiva portret). Mili moj ženin,
prekrasni kraljevič, nisem te dobila jaz, ni
te dobila tvoja nevesta ampak črna zem-
lja v tuji deželi. Nikdar se ne potolažim,
večno bom jokala po tebi.

Dojilja. Ej, caričina, deklica joče kakor
da bi pala rosa. Solnce izide in posuši
roso. DrugEGA ženina boš imela lepega
in prijaznega. Rada ga boš imela, dete
naše nenagledno, pozabiš Ivana kraljeviča.

Ksenija. Ne, ne, draga dojilja, jaz bodem
zvesta njemu tudi mrtvemu. (Vstopi car.)

Car. Kaj je, predraga moja Ksenija?

*) S tem je Boris Godunov uničil ono pravo, po katerem bi se kmetje, podvrženi svojim gospodarjem, vsakega 18. sept., na Jurjev dan, lahko preselili h kakšnemu drugemu gospodarju, ki jih ni tako mučil in zatiral, kakor pa prejšnji. Narod je bil seveda silno nevoljen.

Nevesta in že žalostna si — vdova!
Še vedno jočeš le po ženinu.
Otrok moj! Ni usoda dopustila,
Da bil bi jaz vzrok vašega blaženstva.
Razsrdil morebiti sem nebesa;
Napraviti te nisem mogel srečne.
Nedolžna ti! Zakaj trpeti moraš?
A ti, preljubi sin, s čim se pečaš?

Teodor. Načrt dežele Moskve; naše
carstvo

Od kraja pa do kraja. Glej, Moskva tu,
Tu Novgorod, tu Astrahan, tu morje
In temni Permski gozdje, a potem
Sibirija.

Car. Kaj pa je to-le,
Ki tukaj vije se?

Teodor. To naša Volga.

Car. Kako lepo! Glej, sladki plod učenja!
Kakor z višin pregledaš ti lahko
Vse carstvo hkrati: morje, mesta, reke.
Le uči se, moj sin, učenje krajša
Hitrotekočega življenja skušnje.
Ti kakšenkrat, mogoče kmalu že,
Dobiš države vse pod svojo roko,
Katere si tako hitro narisal
Sedaj tu na papirju pred menoj.
Le uči se, moj sin, in jasno, točno
Razumel boš lahko skrbi državne.

(Vstopi Semen Godunov).

Glej, Godunov je prišel z poročilom.
(Kseniji).

Predraga hčerka, pojdi v svojo sobo;
Odpusti mi, utešil te Gospod!

(Ksenija z dojiljo odide).

Kaj mi poveš, Semen Nikitič?

Semen Godunov. Danes
Za dneva pride dvorski knez Vasilij
In sluga Puškina z novico k meni.

Car. In?

Semen Godunov. Sluga Puškina pove-
dal je,

Da je prišel k njim v hišo včeraj zjutraj
Iz Krakova sèl, a čez uro že
So ga nazaj brez pisma odposlali.

Car. Ujeti sla.

Semen Godunov. Za njim smo že poslali.

Car. A kaj o Šujskem?

Semen Godunov. Včeraj je gostil
Prijatelje, obadva Miloslavska,
Buturline, Mihajla Saltikova
In Puškina ter nekaj drugih še;
Odšli so še le pozno. Samo Puškin
Ostal na samem je še z gospodarjem
In dolgo sta se pogovarjala.

Car. Takoj po Šujskega pošljite!

Semen Godunov. Car!

On je že tu.

Car. Pokličite ga sem. (Godunov odide).

Car. Te zveze z Litvo! Kaj pomeni to?...

Protivni so mi Puškini uporni,
Na Šujske pa zanesti se ne smeš:
Upogljivi, a drzni so in zviti...

(Vstopi Šujskij).

Jaz moram s tabo govoriti, knez.
No vidi se, da imaš sam opravek:
In tebe hočem čuti prvega.

Šujskij. Tako, vladar: Povedati sem
dolžen

Prevažno tebi vest.

Car. Poslušam te.

Šujskij (tihu, pokazujoč na Teodora). Toda,
vladar...

Car. Lahko ve carjevič,

Kar ve knez Šujskij. Lahko govoriš.

Šujskij. Iz Litve, car, je prišla vest...

Car. Ne ta-li,

Da k Puškinu je prišel včeraj sèl?

Šujskij (za-se). On ve že vse!... (Glasno).

Jaz mislil sem, vladar,

Da tebi ta skrivnost je še neznana.

Car. Ni treba tega, knez: Premislil bom
Novice te; drugače ne izvemo
Resnice.

Šujskij. Jaz edino to le vem,

Da v Krakovu ustal je samozvanec

In da je zanj vse plemstvo in sam kralj.

Car. Kaj govore? Kdo je ta samozvanec?

Šujskij. Ne vem.

Car. Kako bi bil nevaren nam?

Šujskij. Moč, na vse zadnje, imaš, car,
veliko,

Prisvojil si srca svojih robov

Ž usmiljenjem in darežljivostjo,
Toda sam veš: Neumen je naš ljud,
Izpremenljiv, uporen, praznoveren,
Prelahko se oklene pustih nad,
In naglemu navdušenju poslušen,
A gluh in ravnodušen za resnico,
Najljubša hrana so mu pravljice,
Ugaja mu brezsramna drznost, smelost.
Tedaj če oni postopač neznani
Litavsko mejo srečno prekorači,
Obujeno ime Dimitrija
Nespametnikov tolpe mu privleče.

Car. Dimitrija!... Kaj? Onega mladenča?

Dimitrija... Proč pojdi, carjevič.

Šujskij (za-se). Zardel je: Bo nevihta!...

Teodor. Moj vladar,

Dovoliš li...

Car. Ne, pojdi le, moj sin. (Teodor odide.)

Dimitrija!...

Šujskij (za-se). Ničesar vedel ni.

Car. Čuj, knez: storimo, kar je treba, vse,
Da bi se proti Litvi zagradi
S pregradami, da ne prikrade se
Ni živa duša za to mejo. Zajec
Ne sme priteči s Poljske k nam; da
krokar

Ne prileti iz Krakova! Zdaj pojdi!

Šujskij. Že grem.

Car. Postoj. Kaj ni izmišljena

Ta vest? Si mogel slišati kedaj,

Da bi ustajali iz groba mrtvi

Zasliševat nas, zakonite carje,

Določene, od naroda izbrane

In kronane od samih patrijarhov?

Ni smešno to? Zakaj ne smeješ se?

Šujskij. Jaz, moj gospod?...

Car. Poslušaj, knez Vasilij:

Ko sem izvedel, da je bil otrok...

Da si je vzela kak način življenje,

Ti si poslan bil, da vse poižveš...

Zaklinjam te pri Bogu in pri križu,

Da vestno vsa resnico izpoveš:

Si izpoznal ubtega mladenča?

Ni bil podtaknjen? Odgovori zdaj!

Šujskij. Prisegam...

Car. Ne prisegaj, Šujskij moj,
Samo povej: Je bil to carjevič?

Šujskij. Bil.

Car. Pomisli, knez. Glej, milost ti obetam,
Laži pretekle ne kaznujem s praznim
Progonstvom več. Toda če še pa sedaj
Me varaš, pomni mi, pri glavi sina
Ti se rotim — zadene kazen te,
A taka kazen, da bi se obrnil
Od groze v grobu sam car Ivan Grozni.

Šujskij. Ni strašna kazen, strašna je
nemilost.

Kako bi tebe varati se drznil?
Li bi se mogel jaz tako zmotiti,
Da ne bi carjeviča izpoznal?
Tri dni sem hodil gledat trup njegov.
Cel Uglič me je vedno spremljal v cerkev.
Trinajst teles krog njega je ležalo,
Ki jih je ljudstvo razmesarilo.
Na njih se je opazilo že gnjiti,
Toda obraz njegov je bil še jasn
In svež in miren, kakor da bi spal še;
Globoka rana ni se mu zaprla,
Vendar poteze so ostale iste.
Ne, moj gospod tu dvombe ni: Dimitrij
Spi v grobu,

Car. Dosti! Pojdi zdaj domov! (Šujskij odide).
O, težko!... Da bi se umiril vsaj!
Kako sem čutil: Kri mi je v obraz
Stopila in kipela silno v meni...
Zato trinajst let se mi je sanjalo
Po vrsti o ubitem detetu!
Da, da, in baš zato! Sedaj razumem.
A kdo je on, moj grozni supostat?
Kdo proti meni? Senca, le ime...
Kaj more senca mi škrlat odvzeti,
Potomcem mojim vgrabiti nasledstvo?...
Na to prikazen pihni — ni je več.
Tako, vse dobro: Straha ne pokažem,
Toda prezirati ne sme se nič...
O težka si ti kapa Monomaha!*)

*) Krona Vladimira II. s priimkom Monomaha. Pri njegovem kronanju mu je poslal grški car Aleksij Komnanus krono in druge carske insignije v dar. On je unuk onega Vladimira, ki je vpeljal kristjanstvo v Rusiji.

NOVE KNJIGE.

Knezova knjižnica. VIII. zvezek.
1901. — „Lajnar“. Slika iz življenja.
Spisal F. J. Doljan. — Da, koliko lajnarjev
srečujemo, mimo kolikih gremo brezčutni
ali jim mečemo drobiž z nevoljo, ker nas
zbadajo v ušesa kričeči glasovi njihovih
nesrečnih godal. Da se Bog usmili, ali
poleg slavcev imamo tudi kose, šoje in
krokarje; vendar so še bolji ti lajnarji-be-
rači nego oni razcapanci, ki nadlegujejo
človeka brez vse pravice, da potem v
obliki žganja zapravijo nepošteno zaslu-
žene novce. Čudni bratci so ti berači in
lajnarji, ali komaj bi našel kje kakega, ki
bi bil podoben našemu krotkemu revežu,
ki lajna svojo enolično pesen leta in leta,
sladeč si skeleče rane, katere mu je za-
dala usoda takorekoč igraje, ne da bi bilo
ravno potreba. No, zakaj bi ne bil ta lajnar
mogoč, gospod F. J. Doljan pa tudi sicer
nima navade, da bi slikal tipe, kakor jih
poraja naše življenje, ampak on je pri vsi
dozdevni modernosti in navidezni psihologiji
ostal vendar še stari romantik, ki ljubi
posebnosti, ki riše posebneže, na katere se
sicer ne jezimo, saj smo sami često večji
romantiki, nego se nam sanja, vendar vemo,
da tacih ljudi ne srečujemo navažno po
ulicah. Najmanj pa je takih sentimentalno
mehkih ljudi po kmetih; da so sanjači po
vseh stanovih, kdo bi dvomil? Sicer pa
zna g. Doljan prav po načinu najmoder-
nejših psihologov utemeljiti značaj svojega
junaka: Oče mu je zapravljevec in pijanec,
ki preteplje ženo, zato je bila mladost
Pavletova mračna. Zavest, da je berač,
mu je gotovo branila razviti krilo mla-
dostnih sil, ali vendar je malo preveč
samotarstva v njem. Pavle ne pije, ne poje,
ne vasuje — in vendar mu niso dekleta
sovražna. Seveda ima nekaj, kar morda
nadomestuje vse druge vrline kmetskega
junaka; lep je, da mu ni para, in z obraza
mu je odsevala »otožnost«, ki »ga je de-
lala zanimivega«. Najbrže je bila Metka
tudi najzajše deklet vse fare, seveda je
ona hči trdnega, trdega in ponosnega
kmeta to pa je že obligaten konflikt
kmetških povesti. Pisatelj žal prevečkrat
sam modruje in preveč s svojega stališča
kot izobraženec, mesto da bi govorili nje-
govi junaki-kmetje. To treba pač omeniti
kot glavno hibo; s tega stališča treba

presojati tudi mnoge tujke, ki bi se bolj ali manj podale za karakteristiko salon-skih junakov, ki pa gotovo niso na mestu pri kmetskih licih. Sicer pa treba priznati, da je Metkin lik realneje in bolje izveden in se skoraj ne da primerjati s Pavlovim. Brez dvoma pa je g. Doljan mojster v opisovanju prizorov iz narave in zunanjega kmetškega življenja; tu je realističnejši nego katerikoli naših mladih pisateljev, dasi so prav ti v tem kakor še nekterem drugem oziru vplivali na pisateljevo tehniko. Prelepo je opisano n. pr. tisto jutro, ko gre Pavel kosit in se prvič snide z Metko; res, krasno mora biti vasovanje v idilično-romantičnem Obrhu! O dejanju naše povesti moramo reči, da se razvija — razun nekterih slučajev in nesporzumljenj — dovolj naravno in neprisljano, dasi ni bogve kako bogato. Sicer pa ne razumem, zakaj se skriva gospod pisatelj pod raznimi pseudonimi, kojih ima že za pol slovarja. Mislil bi, da ima pri svojih letih že toliko razvito umetniško individualnost, da je bistveno ne bo mogel spremeniti, naj sprejme kritika njegova dela pohvalno ali nepohvalno; da bi se on bal kritike, to težko verujem.

Dr. Iv. M.

Knezova knjižnica. VIII. zvezek. 1901. — Črtice. Spisal Fr. Ks. Meško. — Pravili so, da je Meško bolan, potem da se je šel zdraviti v Karlove vane; umetniška, razdražena duša čuti in sluti marsikaj, česar ljudje trdih živcev nikdar ne bodo doznali. Človeku tudi navadnih živcev se dostokrat zazdi, kakor da bi umiral ali se pripravljaj na smrt, in tedaj si sugerira nekako patetično ulogo, ker se s pravom ali nepravom zaveda, da umira stvarnik svojega, posebnega sveta. In da bi ne imel kralj pravice razpolagati s svojim kraljestvom? In vendar je nekaj neprijetnega, nezdravega v takih sentimentalnih testamentih, če tudi dotični nesrečnik polaga svoje besede raznim junakom na jezik. Vse to je vendar subjektivno — lirčno. Nekako tak se mi zdi Meško vseskozi v svojih poslednjih spisih, ki navadno ne presegajo obliko naših črtic. V njih se nahajajo mesta prave in globoke poezije, ali vse preveva nekaka elegična resignacija, vse obseva mehko-bleda lunina sentimentalnost, vse govori v neki proroško-ponarejeni plemenitosti in vse to bi se

raztopilo in bi zgubilo veliko svoje lepote, ako bi posijalo na nje svetlo junijevo solnce s svojo zorečo toploto. Lepo je, kar čitamo v »Besedah otožnosti«, zdi se, kakor bi čitali pesen v prozi, kakor da bi recitali vznesene psalme, ali budhi-histična nirvana v kršanski obleki: »Vanitas vanitatum et omnia vanitas« je pač le za gotove kandidate, mi pa smo željni življenja. — Manj lirčno, če tudi skozi in skozi subjektivno, je tolmačenje slike, katero je videl pisatelj nekje razstavljen; ker ima slika v katalogu naslov »Življenje« (»Sujet slike se na prvi pogled dozdeva nekoliko nejasen«, str. 127), zato modruje o življenju z ozirom na obubožanega lahkoživca, kojega lik zre na sliki. »Krenem v gozd. Visoko nad mestom si poiščem samotno klopico« (str. 129). V takem okviru se prijetno sanja. — V črtici »Razne poti« nam je podal pisatelj list iz romana: Gospod Tratnik je računajoč značaj; dasi ga vleče k baronesi Evgeniji, ki je vanj zaljubljena v prvi ljubezni, vendar ji pove pri sestanku, da »ni prav«, ker je prišel; pove ji, da je iz »ozirov« dobro, da ji razjasni svoje premisleke, in ta prozaična obzirnost mora užaliti rahločutno, brez-miselno ljubečo baroneso, zato morata po — raznih potih; torej začetek in konec romana ali vsaj novele. Sicer pa je to realno pisana črtica; položaji so očrtani lapidarno, značaji krepko orisani, kar nas spominja Meškovih proizvodov iz prejšnjih let, ko je bil še zdrav in željan življenja. — »Sen poletne noči« nas prestavi zopet v sfere sanj in halucinacij; lep je uvod, kjer je izborno opisana sanjava tiha poletna noč, v kateri stopa pisatelj proti svojemu domu in sanja pri odprtih očeh: »Ah, dolge in težavne poti hodimo proti svojim domom — mi izgubljeni ljudje« (149); to je menda težka misel, ki ga je zazibala v vrtni utici v težak sen: Sanjalo se mu je, da ga je peljal angelj Gospodov preko strmih gora — pred sodbo. Njegova dobra dela so bila prelahka v primeri z zlimi dejanji, zato je že nevarnost, da ga obsodi Gospod in zavrže. Ljubezen pa in usmiljenje, ki je zapisano v posebni knjigi življenja, ga reši, da najde usmiljenje pred strogim in pravičnim sodnikom. Ko se zbudi, mu je žal, da so bile to le sanje. Kakor vidimo, misel ni bogve kako originalna, vendar jo je izvedel Meško s pravo umetniško

roko; posameznosti ter podrobnosti nas večkrat odškodujejo za sicer manj privlačno silo celote. Celotna sodba o Meškovih črticah v tehničnem oziru je ta, da se giblje umetnik z isto sigurnostjo na realnih tleh, kakor v sferah fantastičnih, bajnih likov, vendar nam z umetniškega stališča sentimentalna apatija, ki je deloma v nasprotju z mistično zaupnostjo stvarnika, manj vgraja. Zdi se, kakor bi bil Meškov razvoj — če ni pojemanje — ravno nasproten Cankarjevemu, ki se vedno bolj otreša brezlike abstraktnosti in fantastične nemirnosti.

Dr. Iv. M.

Vseučiliški zbornik. — Sestavila Janko Polec in Bogumil Senekovič. V Ljubljani 1902. Založil Lavoslav Schwentner. — Vseučiliški zbornik je razdeljen v dva dela ter obsega prvi del »Zgodovinske črtice o ljubljanskem vseučiliškem vprašanju«, drugi pa »Najnovjšo kroniko«. Velezanimiv za vsacega Slovenca je pred vsem prvi del, ki zasleduje pojave visokega šolstva v Ljubljani notri od 15. stoletja pa do leta 1898. Iz teh zgodovinskih črtic spoznamo, da je bila Ljubljana že od davna torišče znanosti t. j. visokih šol. Že leta 1596. so jezuitje ustanovili ondi svoj kolegij, ki je imel značaj in veljavo vseučilišča in ki je vsaj v ostankih t. j. posameznih fakultah in v presledkih obstajal do leta 1849. Med tem, namreč za časa francoske vlade v začetku 19. stoletja, pa je v Ljubljani obstajalo tudi popolno francosko vseučilišče (otvorjeno 15. nov. 1810.), ki pa se je zaprlo, ko je bilo konec francoske vlade na naših zemljah. V dobi narodne pomladi t. j. l. 1848. in 1849. stopilo je tudi ljubljansko vseučiliško vprašanje z nova na plan in malo je manjkalo, da Ljubljana ni postala zopet vseučiliška stolica. Zahteva za ljubljansko vseučilišče je potem vzplapolala zopet za časa slovenskih taborov, namreč v letih 1868. do 1871.; a nemška nasilnost je dne 13. junija 1871. dotični predlog slov. poslanca dr. Coste v drž. zboru tako steptala v prah, da se slovenski narod celih dvajset let ni več upal s to svojo zahtevo na dan. Še-le l. 1890. je vseučiliško vprašanje zopet oživel, a le za kratek čas, potem pa za več let zopet zaspalo. Krepko pa se je vzdignila na dan ta velevažna naša zahteva leta 1898. pa — zadremala zopet, dokler je niso z nova visoko dvignili dogodki leta 1901., ki še

danes žive v svojih posledicah. Ne vemo, kaj krije bodočnost slovenskemu narodu; ali toliko je gotovo, da tvori »Vseučiliški zbornik« za vse čase prevažen spomenik našega političnega in kulturnega življenja. Le žal, da nam ta knjiga poleg častnih in veselih spominov hrani tudi mnogo nesrečnih in trpkih, bodisi že z ozirom na vlado ali pa na naše politične razmere. Lahko rečemo da je to naša »zlata« in »črna« knjiga ob enem... Toplo priporočamo sebosno našemu ženstvu, da si nabavi »Vseučiliški zbornik« ter ga pozorno prečita, da bo tako dobilo jasne pojme o našem vseučiliškem vprašanju ter malo globočji vpogled v politične razmere našega naroda. Knjigo je naročiti pri založniku Schwentnerju v Ljubljani za 4 K.

Navihanci. Okroglice povesti in prizori. Spisal Rado Murnik. V Ljubljani 1902. Založil L. Schwentner. — Devet veselih povesti oz. prizorov nam nudi predstoječa knjiga, ki je v slovenski literaturi menda edina v svojem žanru. V prvih štirih pijesah nam g. Murnik v humorističnih barvah slika dijaško življenje. Njemu je bilo to življenje, kakor lahko posnamemo »Iz Dragovega dnevnika«, jako lepo in prijetno — kljub vsem nezvestim »idealom« in »kontrafagotom...« V naslednjih povestih in prizorih g. Murnik več ali manj srečno oponaša »pretirano« moderno literaturo, kmetiška gasilna društva, jezikoslovce-pikolovce, državnozbornsko obstrukcijo i. dr. Vsekakor ima gosp. Murnik izvrsten humor in predstoječa knjiga bo marsikomu napravila nekaj ur zabave. Vse stvari sicer niso baš dovršeno izvedene, ali njegovim »Navihanci« govore tako pristno in domače, da jih kar vidimo pred sabo ter se od srca smejemo njih »navihanosti«. Knjiga stane 2 K 50 stot. po pošti 20 stot. več ter jo je naročiti pri založniku.

BELEŽKE.

Tridesetletnica poštних uradnic. Letos je minulo 30 let, odkar so bile v Avstro-ogerski sprejete prve ženske poštne uradnice. V spomin na ta dogodek so priredile dunajske uradnice dne 17. februvarja slavnost, katere so se vdeležili tudi zastopniki drž. zbora in trgovinskega ministerstva.

12. marca pa se je na Dunaju iz istega vzroka vršil shod drž. poštnih uradnic. — Tudi nekaj ogerskih »tridesetletnic« se je zbralo ob tej priliki k mali veselici. — Kako vporabne so ženske poštne uradnice, kažejo sledeče številke. L. 1872. je bilo v Avstriji pri brzozjavu za poškušnjo nastavljenih 40 žensk; to število je v tridesetih letih naraslo na 3000. Na Ogerskem je bilo leta 1872. nastavljenih prvih 24 poštnih uradnic, sedaj jih že deluje okolo 5000! Gmotne razmere poštnih uradnic v obeh državnih polovicah so jako žalostne ter je nujno želeti, da se merodajni činitelji potegnejo za zboljšanje istih. Pred vsem pa treba v to intenzivnega gibanja od strani uradnic samih.

Zveza avstrijskih ženskih društev je imela dne 5. maja t. l. svoj ustanovni shod. Pristopilo je zvezi 19 društev. Sprejet je bil za delovanje zveze sledeči program: Ustanovitev gospodinjiskih šol, obligatne nadaljevalne šole za vajenke, uplivanje na oskrbo sirot, ubožcev in bolnikov.

Sramota prosvetljenega veka. V nekem članku lista »Frankfurter Zeitung«, kateri članek se bavi s trgovino z dekleti, razkrinkajo se gorostasne stvari o obsegu tega modernega zla. Člankar piše mej drugim: Širše občinstvo ni obveščeno o strašnih razmerah, ki se tičejo tega vprašanja. Pač čitamo semtertja v časnikih kratko vest, da se je našlo tu ali tam tolpo trgovcev z dekleti, ali da se je razodelo depôt kake sovodnice. Toda mi smo vajeni, da si o tem predstavljamo le posamezne žalostne slučaje, o katerih mislimo, da niso med seboj v nobeni zvezi. V resnici pa je moderna trgovina z dekleti internacionalno organizirana, in sicer najmanj istotako popolnoma in rafinirano, kakor prejšnja trgovina z zamorskimi sužnji. Dandanes imamo borze, prekladišča, agente in trdne cenike za dekleta. — Iz Genove same pojde vsako leto po 1200 prodanih deklet v južno Ameriko, nebroj mladih Italijank, Francozinj in Špank se odpelje vsako leto v severno Ameriko, nemška dekleta se v velikem številu »eksportira« v Rusijo, Belgijo, Nizozemsko in v Brazil. Na ta način lahko pojмимо obsežnost te sramotne trgovine. Ševeda se pušča žrtve, dokler le mogoče, v dobri veri, da vdobe kako službo kot dckle, hišne, vzgojiteljice, delavke itd. Ako vse to ne po-

maga, »vzamejo« jih agenti »za žene,« navidezno ali pa tudi dejanski, da jih potem lahko odvedejo v tujino v sramotne svrhe. Zlasti mlade Židovke imajo agenti radi. — O nekem protestantskem pastorju v Hamburgu trdi člankar, da krščuje židovske deklice, da se jih potem lažje utihotapi v Rusijo kjer je naseljevanje Židom prepovedano. Ta obdolžitev je pač skoro neverjetna. Vsekako pa sledi iz teh izvajanj, naj vsako dekle dobro pazi, ako se ji ponuja ugodna služba v tujini.

Ženski trgovinski tečaj na c. kr. trg. in pomorski akademiji v Trstu. Da bi se odprlo dekletom nov vir dohodkov, otvori se s 1. oktobrom t. l., zasedaj začasno, na tuk. trgovinski in pomorski akademiji ženski trgovinski tečaj, v katerem se bodo dekleta vežbala v trgovinski stroki, da se jim tako olajša uporaba v trgovinskih pisarnah. Na ta način se bo jim tudi nudila priložnost, da se nauče korespondenco, knjigovodstvo itd. ter da bodo mogle potem same voditi kake manjše trgovine. Koncem tečaja bodo frekventantke zamogle polagati izpit pred posebno komisijo. Predmeti tega tečaja so sledeči: trgovinska teorija, menjično pravoznanstvo, trgovinsko računstvo, korespondenca, knjigovodstvo, pisanje sè stroji in lepomisje. Kdor ne bode hotel delati izpita, vdobi samo spričevalo o obiskovanju imenovanega tečaja. Za izpit treba položiti pristojbino 4 K; vsprejemnina znaša 10 K, šolnina 10 K za vsako polletje. Oprostitev od šolnine se lahko doseže po istih predpisih, ki veljajo za srednje šole. Klasificiralo bo se po načelih srednjih šol. Kdor vdobi red »nezadostno«, lahko ponovi izpit po poletnih počitnicah. Pristojbina za to skušnjo znaša 8 kron. O božiču in veliki noči vdobe učenke svedočbo o pretekli dobi tečaja. Šolsko leto traja od 1. oktobra do 30. junija. Šolske ure so omejene na popoldanski čas, in sicer od 2 $\frac{1}{2}$ do 5 $\frac{1}{2}$ od oktobra do konca marca, in od 3 $\frac{1}{2}$ do 6 $\frac{1}{2}$ od aprila do konca junija. Vsak teden bo 15 ur pouka. Vpisovanje se bo vršilo od 20. do 30. septembra pri ravnateljstvu imenovane akademije. Učenke morajo biti vsaj v 15. letu ter imeti svedočbe, da so z dobrim uspehom dovršile 8-razredno ljudsko šolo. Učenk, ki obiskujejo istodobno druge šole, se ne bo sprejemalo, pač pa zasebne trgovinske uslužbenke in v drž. uradih delujoče gospice.